

ČOVJEK I PROSTOR, ČOVJEK U OKOLIŠU (*Ekohistorijski ogledi*)

Drago Roksandić, Meridijani, Samobor 2018. (suizdavači Društvo za hrvatsku povjesnicu i Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu), 421 str.

Nisam povjesničar, ali struka iz koje dolazim, a to je geografija, vrlo me često upućivala na djela i radove kolega povjesničara. Većina njihovih radova, napose kada je o knjigama riječ, obrađuje neko razdoblje, neko zemljopisno područje ili pak neku osobu odnosno povezanu skupinu ljudi (vjersku, političku, etničku, socijalnu). Djelo o kojem je riječ u ovome prikazu ne uklapa se niti u jednu od navedenih šablona. Knjiga povjesničara Drage Roksandića, redovitoga profesora zagrebačkoga Filozofskoga fakulteta, donosi 25 njegovih radova objavljenih u časopisima, zbornicima, knjigama i drugim publikacijama u proteklih petnaestak godina, između 2002. i 2017. godine. Samo jedan naslov nešto je stariji, prvotno objavljen još 1991. Odabrani radovi niti su slučajan izbor, a niti predstavljaju Roksandićeve »sabrana djela«. U knjigu su uvršteni i u njoj tako poredani da predstavljaju zaokruženu sadržajnu cjelinu, što je vidljivo već i iz naslova i napose podnaslova knjige. Riječ je, dakle, o knjizi kojoj su primarna svrha i cilj obrazložiti i teorijski utemeljiti specifičan historiografski pristup, koji se ponešto razlikuje od uobičajenih povjesničarskih radova, i kojemu je autor, očigledno, bio posvećen ako ne u cijeloj svojoj akademskoj karijeri, a ono svakako u razdoblju nakon 2000.

Osim naslova u kojem se spominju dva termina popularna i u mojoj struci (prostor i okoliš), mene je kao geografa za sadržaj knjige zainteresiralo još nekoliko detalja s kojima sam pronašao dodirne točke. Već prvi tekst bavi se s radom jednoga geografa. Riječ je o doktorskoj disertaciji francuskoga geografa Andréa Blanca (1922–1977), obranjenom 1957. na pariškoj Sorbonni, a posvećenom Hrvatskoj, što je u to doba bila rijetkost. Izvorni naslov Blancove disertacije bio je *La Croatie Occidentale. Étude de géographie humaine* i budući da je napisana na francuskom jeziku i obranjena u Parizu, ona je u nas bila manje-više nepoznata, što je pak nagnalo Roksandića da se zauzme za njezinu objavu u hrvatskom prijevodu za koji je, razumije se, napisao uvodni tekst. Blancova Zapadna Hrvatska prijelazni je prostor između hrvatskoga panonskoga Sjevera i sredozemnoga Juga odnosno konkretnije od Senjskoga bila na jugu do donjega Pokuplja i od hrvatsko-slovenske do hrvatsko-bosansko-

hercegovačke granice. U Blancovu djelu, napisanom u godinama nakon Drugoga svjetskoga rata, Roksandić je prepoznao elemente ekohistorije, pristupa za koji se kao povjesničar zalagao te ga i primjenjivao u svojim radovima pedesetak godina nakon Blanca. Zanimljivo je vidjeti da kvalitativne metode koje je koristio Blanc, poput intervjuja, studije slučaja i uživljanja, Roksandić prepoznaje kao ključne za ekohistoriju. I drugi tekst u Roksandćevoj knjizi objavljen je izvorno u jednom prijevodnom izdanju. Riječ je o pogovoru knjige Roberta Delorta i Françoisa Waltera *Povijest europskog okoliša*, u kojem je Roksandić iznio glavne postavke ekohistorije kao pristupa koji je nastojao primjenjivati u svojim radovima. Ekohistorija je usredotočena na probleme odnosno pitanja prostora i okoliša u povijesti. U ekohistorijskom pristupu naglasak je na razumijevanju suvremenih problema i stanja okoliša sagledavanjem povijesnih procesa koji su takvim stanjem okoliša rezultirali.

Prva dva spomenuta rada, zajedno s još dva teksta, čine prvo od ukupno osam poglavlja Roksandićeve knjige, nazvano *Od humane geografije do ekohistorije*. Zajedničko svim četirima radovima prvoga poglavlja jest to što se u njima raspravlja o konceptualnim pitanjima, primjerice o sadržaju i metodama ekohistorije. Jedan od radova razlaže pak koncept zavičajne povijesti. S obzirom na neka osobna nagnuća i profesionalna iskustva, zavičajna povijest bila je još jedna od ključnih riječi zbog koje sam se zainteresirao za Roksandićevu knjigu. Nakon konceptualnih pitanja u poglavlju koja slijede raspoređeni su radovi koji su više primjeri ekohistorijskoga pristupa pojedinim područjima ili događajima. Većinom je riječ o studijama posvećenima pojedinim dijelovima Hrvatske, a jedno poglavlje sastoji se od četiriju radova u kojima se izlazi izvan hrvatskih granica, bilo da je riječ o Europi ili o Sarajevu. Jedno pak poglavlje posvećeno je kartografskim konstrukcijama prostora, a na primjeru Tromeđe odnosno Triplex Confiniuma, dijela Hrvatske gdje su se povijesno dodirivali mletački, austrijski i turski posjed. *Triplex Confinium – hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu* bio je i međunarodni istraživački projekt u kojem je Roksandić sudjelovao, iz njega su proistekli i mnogobrojni radovi, od kojih su neki uključeni i u ovu knjigu, a održano je i više znanstvenih skupova. Opravdano je zaključiti da je Triplex Confinium imao središnje mjesto u afirmaciji ekohistorije ili ekohistorijskoga pristupa na nas.

Kada je riječ o zavičajnoj povijesti, ona je ilustrirana u dvama poglavljuima, a oba su jednočlana po broju priloga. U prvome od njih (*Studia Zagrabiensia ecohistorica*) riječ je o slučaju poplave na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Taj, za grad Zagreb katastrofalni događaj obrađen je kroz sjećanja tadašnjih nastavnika. Vrlo zanimljiv primjer obrade jednoga uskoga segmenta cjeline, ali kroz koju se i o cjelini zbivanja stječe neka slika. Drugi rad i poglavlje (*Ekohistorija i revitalizacija baštine*) u kontekstu zavičajne povijesti jest onaj s kojim knjiga završava, a govori o projektu obnove povijesnoga kompleksa Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom u zadar-skom zaleđu. Cilj toga projekta bilo je pretvaranje zapuštenoga povijesnoga zdanja u

Međunarodni sveučilišni centar, a na projektu su surađivali Agronomski, Arhitektonski, Filozofski i Geodetski fakultet Zagrebačkoga sveučilišta.

Uvodni tekst napisao je Roksandićev mlađi kolega s Filozofskoga fakulteta, svojedobno i njegov student, Hrvoje Petrić. U neuobičajeno opsežnome tekstu obuhvatio je svoju suradnju s Roksandićem od svojih studentskih dana u 1990-im godinama pa sve do projekata koje su kao kolege zajednički poduzimali uoči Roksandićeve odlaska u mirovinu 2018. U informativnom, ali i kolegijalno toplome tekstu dao je neobično koristan pregled Roksandićevih aktivnosti, iz kojih se kao sumarni rezultat iznjedrila knjiga prikazana u ovome tekstu. Zaključno, parafrazirajući Roksandićevu karakterizaciju Andréa Blanca kao »geografa obrazovana misliti povijesno«, mogao bih reći da se ovom knjigom Roksandić predstavio kao povjesničar koji zna razmišljati geografski. Zbog toga je Roksandićeva knjiga i meni bila zanimljiva.

MLADEN KLEMENČIĆ

